

การผลิตวิดีโอทัศนศาสตร์เรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการตานขันข้าวแบบล้านนา
: กรณีศึกษา อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

พงศ์ศิริ บุคดีจิ้น*

สุทธิภักดิ์ เขมวิมุตติวงศ์**

หนูม้วน ร่มแก้ว**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ผลิตวิดีโอทัศนศาสตร์ 2) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และเห็นคุณค่าที่จะสืบทอด และ 3) ประเมินความพึงพอใจวิดีโอทัศนศาสตร์เรื่อง ภูมิปัญญาประเพณี การตานขันข้าวแบบล้านนา และเผยแพร่สู่ชุมชนตามวัดต่าง ๆ ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นประเมินคุณภาพทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ก่อน และหลังรับชม วิดีทัศน์ทัศนศาสตร์ และประเมิน ความพึงพอใจภายหลังรับชมวิดีโอ กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวบ้านที่ไปทำบุญวัดทิพวนาราม ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คนคณะเพศ คณะอายุ ชายอายุระหว่าง 18-70 ปี หญิงอายุระหว่าง 15-60 ปี ประเมินคุณภาพ วิดีทัศน์ทัศนศาสตร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินคุณภาพ ของวิดีโอทัศนศาสตร์ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าดัชนีประสิทธิผลค่าดัชนีความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่าวิดีโอทัศนศาสตร์ ภูมิปัญญาประเพณีการตานขันข้าวแบบล้านนา มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81 ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 ค่าประสิทธิผล ด้านความรู้ ความเข้าใจ เท่ากับ 0.7134 ค่าความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็น ร้อยละ 71.34 และ ค่าความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.42

คำสำคัญ: วิดีทัศน์ทัศนศาสตร์, ภูมิปัญญา, ตานขันข้าว, ล้านนา, ประเพณี

*นักศึกษาริปัญญาโทสาขาวิชาเทคโนโลยีสื่อและการสื่อสาร, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสื่อและการสื่อสาร, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

**Documentary Video Production of Tarn Kun Kao Tradition Wisdom Lanna Model
: Case Study of Sansai District Chiang Mai Province**

Pongsiri Buddeejeen*

Chutipuk Kemwimoottiwong **

Nhumuan Romkeaw **

Abstract

This research aimed to 1) produce documentary video 2) create right-understanding and realization of the value of the tradition, and 3) assess the satisfaction with documentary video production of Tarn Kun Kao, Lanna Traditional Wisdom Model and publicize this to various communities effectively as expected. The samples were 30 villagers who went to make a merit at Tipwanaram Temple, Nong Harn Sub-district, San Sai District, Chiang Mai Province. There were men, aged between 18 to 70 and women, aged between 15 to 60 and evaluated quality of documentary by 6 experts. The tools of this research were an assessment of quality and an assessment of satisfaction after watching video. Data was analyzed by using quality assessment, knowledge and satisfaction assessment, survey questionnaire. The statistic was analyzed by IOC (Index of objective Congruence), percentage, mean, and standard deviation.

The results revealed that the quality of video of Tarn Kun Kao, Lanna Tradition Wisdom Model was at the highest level (Mean = 4.81, S.D. = 0.18). Knowledge and satisfaction assessment was statistically significant at the level of 0.7134. Population samples had increased learning progress 71.34% and satisfaction value was at the highest level by the average score was 4.84 and standard deviation was 0.42.

Key words : documentary video, wisdom, Tarn Kun Kao, lanna, tradition

* Student in Master of Media and Communication Technology, Chiang Mai Rajabhat University

**Assistance Professor, Dr., Media and Communication Technology, Faculty of Science and Technology,

Chiang Mai Rajabhat University

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของหลักธรรมที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาเรื่อง กฎแห่งกรรมที่กล่าวว่า บุคคลหว่านพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น ทำกรรมใดไว้ดีชั่วก็ตามจะ ได้รับผล เช่นนั้น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ความเชื่อเรื่องคาถาอาคม อำนาจลึกลับที่อยู่เหนือมนุษย์ธรรมดาและความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ของการทำความดีกับทำความชั่ว ความเชื่อแบบล้านนาแสดงออกในรูปของประเพณีชีวิตคนเมืองตั้งแต่การตั้งครุภัก์จนถึงคลอดลูก ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ ในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ผีปูย่า ผีบรรพบุรุษ ผสมผสานกันจึงทำให้ประเพณีชีวิตคนเมืองชาวล้านนามีลักษณะเฉพาะตน แต่บางอย่างอาจจะคล้ายคลึงกับประเพณีท้องถิ่นอื่นๆ และบางอย่างก็อาจจะแตกต่างกันไป (ศรีเลา เกษพรหม, 2544)

ประเพณีการदानขันข้าวเป็นภาษาล้านนาเหนือ หมายถึง การทำบุญถวายทานแก่พระสงฆ์ถวายสำหรับกับข้าวหรือถาดใส่ข้าวและอาหาร ซึ่งประชาชนชาวล้านนาไทยนิยมทำกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีจุดมุ่งหมาย 1) दानขันข้าวเพื่อตัวเอง 2) दानขันข้าวเพื่ออุทิศแก่บรรพชน 3) दानขันข้าวเพื่อบูชาคุณ 4) दानขันข้าวเพื่อบูชาเทพดาทั้งหลาย การदानขันข้าว ได้ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาด้วยความกตัญญูกตเวที และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของประชาชนชาวล้านนาไทย ได้ทำกันเป็นประจำจนกลายเป็นประเพณี และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (มณี พะยอมวงศ์, 2548) เหตุที่ทำให้มีการदानขันข้าวในคำภีร์ทางพุทธศาสนาหลายคัมภีร์ได้มีการกล่าวถึงการทำบุญอุทิศแก่ผู้ล่วงลับ ดังปรากฏในคัมภีร์ เรื่อง พระมถาย ที่กล่าวถึงพระมถายเถระไปพบพญาขมราชในนรก พญาขมราชได้สั่งให้พระมถายมาบอกว่าขอให้อุทิศส่วนกุศลแก่ญาติพี่น้องมาทนมุขัทรมาน ในนรกภูมิทำให้เกิดมีประเพณีการदानขันข้าวชาวล้านนาไทย ซึ่งเป็นประเพณีแห่งความกตัญญูสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เด่นดาว ศิลปานนท์, 2553)

ปัจจุบัน สังคมล้านนาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะจากย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยจากทั่วทุกภาคของไทยที่มาปะปนอยู่กับสังคมล้านนาภาคเหนือตอนบนของประเทศจนแยกไม่ออก จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อแต่ดั้งเดิมเลือนหายไป และมีการนำมาประยุกต์ใช้ผิดไปจากวัตถุประสงค์เดิมของคนพื้นเมืองล้านนา ประเพณีการदानขันข้าว ซึ่งเป็นประเพณีแห่งความกตัญญูของคนล้านนาดั้งเดิม ได้ถูกนำมาปฏิบัติในเทศกาลต่างๆ เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูแก่บรรพชน เช่นในวันสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา วันสิบสองเพ็ญ วันเดือนยี่เป็ง เป็นต้น บางครั้งการนำสำหรับอาหารถวายแก่พระสงฆ์ซึ่งจะกลายเป็นदानขันข้าวเพื่อทำบุญอุทิศแก่ผู้ล่วงลับยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ ซึ่งไม่มีรูปเขียน ข้าวดอกดอกไม้ ลำดับขั้นตอนไม่ถูกวิธี หรือแม้แต่พระสงฆ์ยังอนุโมทนาให้พรที่ผิดไปจากภาษาคำเมืองเดิม ซึ่งเป็นการทำผิดวัตถุประสงค์พิธีกรรมแต่เดิมของคนล้านนาที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านานซึ่งส่งผลให้ชาวชนคนรุ่นหลังเกิดความสับสนเมื่อปฏิบัติทำกันบ่อย ๆ ก็เกิดความเคยชินก็คิดว่าพิธีกรรมเป็นแบบนี้ก็นำไปปฏิบัติสืบต่อกันไปอย่างผิด ๆ อันเป็นผลเสียต่อประเพณีความเชื่อแบบล้านนา

จากสถานการณ์ดังกล่าว แนวทางที่จะช่วยแก้ปัญหาได้คือเทคโนโลยี มาช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องในการปฏิบัติตาม และให้เห็นคุณค่าที่จะสืบทอดประเพณีอันดีงาม เพื่อให้ลูกหลานปฏิบัติตามวัตถุประสงค์แบบล้านนาได้อย่างถูกต้อง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สุดคือ สื่อวีดิทัศน์สารคดี เรื่องภูมิปัญญาประเพณี

การदानขันข้าวแบบล้านนา เพราะวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีลักษณะหลากหลายอย่าง เช่น ได้เห็นภาพ ได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน สามารถที่จะหยุดดูภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว และสามารถดูซ้ำได้ นอกจากนี้วีดิทัศน์ยังช่วยให้เห็นกระบวนการ หรือลำดับขั้นตอนของสิ่งใดอย่างต่อเนื่อง มีโน้ตชน้ในเวลาอันสั้น และสามารถทำการผลิตได้โดยง่าย ซึ่งถ้าหากนำวีดิทัศน์มาช่วยนำเสนอความรู้ เรื่องประเพณีการदानขันข้าวให้กับผู้ชมแล้ว ก็น่าจะช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดของขั้นตอนต่างๆ อย่างถูกต้อง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง (สมภพ จันทนาคคม, 2542)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะผลิตสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนาขึ้น เพื่อให้ผู้ชมได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ได้เห็นคุณค่าที่จะสืบทอด และนำไปยึดถือปฏิบัติตามให้ถูกต้องอันเป็นการช่วยรักษา และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของทางล้านนาสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อผลิตวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา
2. เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และเห็นคุณค่าที่จะสืบทอดภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนาให้ชาวชุมชน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา และเผยแพร่สู่ชุมชนตามวัดต่างๆ ในตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ดังนี้

1. ได้วีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา ที่ผ่านการประเมินคุณภาพทั้งด้านเนื้อหาและด้านเทคนิคในระดับ มาก
2. ชาวชุมชน ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ หลังชมวีดิทัศน์สารคดีมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนาเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนชมวีดิทัศน์สารคดี
3. ชาวชุมชน ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความพึงพอใจต่อวีดิทัศน์สารคดีในระดับมาก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตวีดิทัศน์ นภภรณ์ อัจฉริยะกุล และพิไลพรรณ ปุกหุด (2544) ได้กล่าวถึงความหมายของวีดิทัศน์ว่า วีดิทัศน์หรือเรียกกันทั่วไปว่า วีดิโอ (video) ตามพจนานุกรมเว็บเตอร์ อ่านว่า “วีดิโอ”

ภาษาละติน แปลว่า “ฉันเห็น” (I see) คำว่า “วีดิโอ” นี้ ศัพท์บัญญัติสื่อสารมวลชนของคณะวารสารศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ความหมายว่า ส่วนที่มองเห็น (visual) หรือส่วนที่เป็นภาพ (picture , image) ในรายการวิทยุ โทรทัศน์ หรือจากการฉายภาพหรือภาพยนตร์ ซึ่งแตกต่างจากส่วนของเสียง

วาสนา ขาวหา (อ้างในนครินทร์ รอดพูน, 2550) กล่าวว่า เทปโทรทัศน์ สามารถบันทึกได้ทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน หลังการบันทึกสัญญาณแล้ว สามารถฉายดูได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการล้างเหมือนฟิล์มภาพยนตร์ และยังสามารถบันทึกสัญญาณเดิม และบันทึกใหม่ได้หลายครั้ง เช่นเดียวกับการบันทึกเสียง เนื้อเทปและวัสดุที่เคลือบผิวเส้นเทปคล้ายกับเทปบันทึกเสียง ดังนั้นการบันทึกสัญญาณภาพและเสียงลงเทปจึงอยู่ในรูปของสัญญาณแม่เหล็กไฟฟ้าเช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง

สุทธิพิศ กาญจนพันธ์ (2541) กล่าวว่า video หรือ วิดีทัศน์ เป็นคำที่เรียก อุปกรณ์ในระบบสื่อสารใช้ในการสร้าง ส่ง และรับ สารสนเทศเชิงทัศนการ video tape เป็นแถบบันทึกวีดิทัศน์ หมายถึง แถบแม่เหล็กซึ่งใช้บันทึกสัญญาณวีดิทัศน์และสัญญาณเสียง

แนวคิดเกี่ยวกับสารคดี ถวัลย์ มาศจรัส (2545) กล่าวว่า สารคดี documentary คืองานเขียนที่ยึดถือเรื่องราวจากความเป็นจริงนำมาเขียนเพื่อมุ่งแสดงความรู้ความจริง พรรณณะความคิดเห็นเป็นหลัก ด้วยการจัดระเบียบความคิดในการนำเสนอผสมผสานในการถ่ายทอดต่อการสนใจใฝ่รู้ของผู้อ่านเพื่อให้เกิดคุณค่าทางปัญญา

มาลี บุญศิริพันธ์ (2545) กล่าวถึง สารคดี คือ ข้อเขียนที่ผู้เขียนมีเจตนาเบื้องต้น เพื่อรายงานเรื่องที่เป็นความจริงมิใช่เกิดจากจินตนาการเรียบเรียงอย่างสละสลวยโดยเน้นองค์ประกอบของความสนใจของมนุษย์มากกว่าองค์ประกอบ และมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข่าวสารความรู้ ความผ่อนคลายแก่ผู้อ่านในเวลาเดียวกัน

ดังนั้นจึงสามารถสรุปความหมายของสารคดีได้ว่า สารคดีคืองานเขียนที่มุ่งให้ความรู้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ โดยนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง เรื่องราว เหตุการณ์ที่มีพื้นฐานมาจากความจริงทั้งนี้เพื่อประเทืองปัญญาผู้อ่าน ให้ผู้อ่านได้รับทั้งความรู้ และความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวชาวล้านนา กัสมา กาซ็อน และคณะ (2551) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ความสามารถทักษะที่ชาวบ้านสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการ เลือกรอง เรียนรู้ ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ปรับตัวเรียนรู้และเป็นความรู้ที่สังคมยอมรับ และพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม กระทั่งมีการสืบทอดไปยังคนรุ่นใหม่ ๆ ต่อไป โดยมีเหมาะสมกับยุคสมัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของคนในชุมชน และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสะดวกให้กับชีวิต ประเพณีการदानขันข้าวเป็นภาษาถิ่นเหนือ หมายถึงการทำบุญถวายทานแก่พระสงฆ์ถวายสำหรับข้าวหรือปลาใส่ข้าวและอาหาร ซึ่งประชาชนชาวล้านนาไทยนิยมทำกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีจุดมุ่งหมาย 1) ดานขันข้าวเพื่อตัวเอง 2) ดานขันข้าวเพื่ออุทิศแก่บรรพชน 3) ดานขันข้าวเพื่อบูชาคุณ 4) ดานขันข้าวเพื่อบูชาเทพดาทั้งหลาย

การทานขันข้าว ได้ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาด้วยความกตัญญู กตเวทิตะ และเป็นคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของประชาชนชาวล้านนาไทย เมื่อได้ทำกันเป็นประจำจนกลายเป็นประเพณี และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (มณี พะยอมยงค์, 2548)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาประเพณีการทานขันข้าว นอกจากจะเป็นการทำบุญ ที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวทิตะต่อบรรพบุรุษแล้ว การประกอบอาหารที่ดี การไปทำบุญร่วมกันที่วัดก็ดี เป็นกิจกรรมที่ทำให้ครอบครัวเกิดความรัก ความอบอุ่น ประการสำคัญ การพาเด็ก ๆ ไปทานขันข้าวที่วัด นอกจากจะเป็นการเห็นคุณค่าอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาประเพณี วัฒนธรรมการทำบุญแล้ว ยังเป็นการสืบทอดในเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยไม่ต้องใช้วิธีอบรมสั่งสอน แต่เป็นวิธีที่ผู้ใหญ่ได้ปฏิบัติตนให้ลูกหลานได้เห็นเป็นแบบอย่าง ซึ่งทำให้คนรุ่นหลังเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีเจตคติที่ดีในภูมิปัญญาประเพณีการทานขันข้าวแบบล้านนา เพื่อให้เห็นคุณค่าที่จะอนุรักษ์ และสืบทอดต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุธาวัลย์ ธรรมสังวาลย์ (2551) ได้ศึกษาทำการวิจัยการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์กับการสร้างภาพลักษณ์หมู่บ้านเบญจรงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้น โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักท่องเที่ยว โดยให้ชมสื่อวีดิทัศน์เรื่อง “เส้นทางสายเบญจรงค์” หลังจากรับชมสื่อวีดิทัศน์ได้ทำแบบประเมินประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์กับการสร้างภาพลักษณ์หมู่บ้านเบญจรงค์เป็นสื่อวีดิทัศน์แสดงให้เห็นคุณค่าของเครื่องเบญจรงค์ไทย ความคิดเห็นของผู้ชมโดยรวมของวีดิทัศน์มีความเหมาะสมในระดับมาก และมากที่สุด ที่มีอยู่ในระดับสูงสุดซึ่งอยู่ในระดับ 5 ที่ทำให้ผู้ชมได้มีความสนใจในเนื้อหาความเป็นมาเกี่ยวกับความเป็นมากระบวนการผลิต และคุณค่าของเครื่องเบญจรงค์เพิ่มมากขึ้น รวมถึงเกิดภาพลักษณ์ที่ดีที่มีต่อสินค้าและการผลิต

ปางริย์ แสงแก้ว (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วีดิทัศน์สารคดีตามรอยพระพุทธรเจ้ากับความเชื่อถิ่นประสูติของพระพุทธรเจ้าของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร” เพื่อศึกษาลักษณะประชากรที่รับชมวีดิทัศน์สารคดีตามรอยพระพุทธรเจ้า ของประชาชนต่อความเชื่อถิ่นกำเนิดพระพุทธรเจ้าแนวคิดของผู้ชมวีดิทัศน์สารคดี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของผู้รับชมวีดิทัศน์สารคดี ผลการวิจัยพบว่าวีดิทัศน์สารคดีตามรอยพระพุทธรเจ้าผู้ชมได้รับสาระความรู้จากวีดิทัศน์สารคดีตามรอยพระพุทธรเจ้ามากกว่าความบันเทิงผู้ชมสามารถนำวีดิทัศน์สารคดี ไปเป็นแนวทางปฏิบัติตามได้ โดยคิดเป็นร้อยละ 99 ผู้ชมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าวีดิทัศน์สารคดีสามารถเข้าไปช่วยสร้างความเข้าใจให้ความรู้แก่เยาวชนเพิ่มมากขึ้น

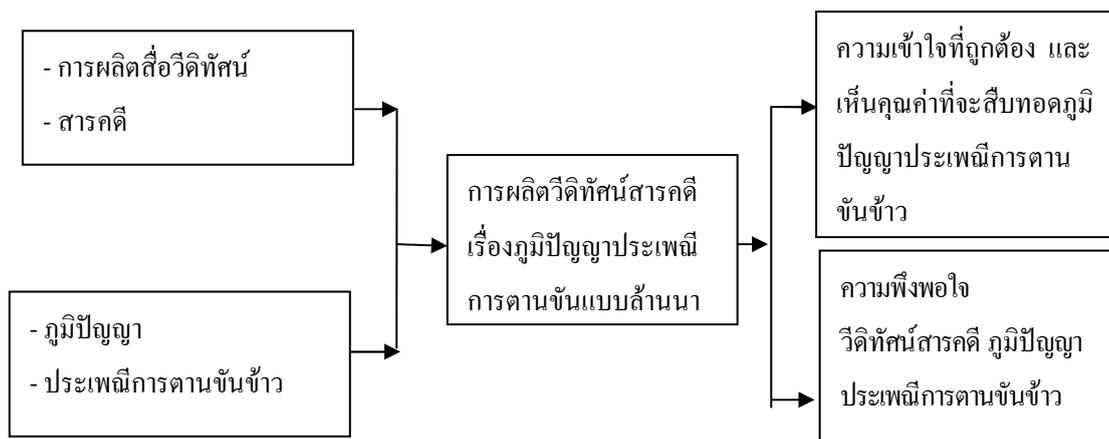
เศกศิลป์ จิตตกิจ (2552) ได้ศึกษาการผลิตสื่อวีดิทัศน์ต้นแบบสารคดีเรื่องผิวพรรณสตรีกับการสูบบุหรี่ โดยการผลิตสื่อวีดิทัศน์ต้นแบบสารคดีเกี่ยวกับโทษของบุหรี่ที่มีต่อผิวพรรณผู้หญิง เพื่อใช้สื่อวีดิทัศน์สารคดีเป็นแนวทางในการเผยแพร่ความรู้และสร้างทัศนคติเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ต่อผิวพรรณของผู้หญิง โดยมีสื่อวีดิทัศน์ใช้ทดสอบกับกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15 – 18 ปี จำนวน 100 คน โดยใช้แบบทดสอบเก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดสอบพบว่ากลุ่มเยาวชนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ในด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.5

เพราะมีเนื้อหาที่ให้ประโยชน์ ให้ข้อคิด เข้าใจง่าย และมีความน่าเชื่อถือในรูปแบบการนำเสนอในระดับมาก วิธีการนำเสนอที่น่าสนใจภาษาและเสียงมีความน่าเชื่อถือ หลังจากรับชมสื่อวีดิทัศน์ทำให้เยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกับโทษของบุหรี่ที่มีต่อผิวพรรณเพิ่มมากขึ้น

จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าการสร้างวีดิทัศน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้รับชมได้ทุกเพศทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ โปรโมท ร้านค้าสำนักงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ทำให้ประชาชนผู้รับชมวีดิทัศน์เกิดความรู้ความเข้าใจสูงขึ้น และสนใจช่วยให้เกิดประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ที่จะติดตามสืบทอดเรื่องราวข่าวสาร ได้กับบุคคลที่ยังไม่รับรู้อยู่ในระดับมาก ดังนั้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ นำเอาแนวคิดทฤษฎีทั้งทางด้านเทคนิคด้านเนื้อหาวิธีการสร้างและการหาความพึงพอใจของผู้รับชมวีดิทัศน์สารคดีนำมาใช้กับวีดิทัศน์ สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา เพื่อให้ชาวชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง และเห็นคุณค่าที่จะสืบทอดภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนาสืบไป

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การผลิตวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา กรณีศึกษาอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีกรอบแนวคิดการทำวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองใช้รูปแบบการศึกษาแบบ The one - Group - Pretest - Posttest Design ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการศึกษาวิจัยแบบ the one-Group-Pretest-Posttest Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2544)

ทดสอบก่อนชมสื่อ	การทดลอง	ทดสอบหลังชมสื่อ
O ₁	X	O ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในรูปแบบการทดลอง คือ

X	แทน	การทดลอง
O ₁	แทน	การทดสอบก่อนชมสื่อ
O ₂	แทน	การทดสอบหลังชมสื่อ

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ชาวบ้านในเขตตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรทั้งหมดประมาณ 1,117 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ ชาวบ้านที่มาทำบุญที่วัดทิพวนาราม ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน จำนวน 30 คน คละเพศ คละอายุ ชายอายุระหว่าง 18-70 ปี หญิงอายุระหว่าง 15-60 ปี

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งออกได้ 3 ระยะ คือ ระยะการผลิตวีดิทัศน์สารคดี ระยะการนำไปทดลองใช้ และระยะการประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. วิดีทัศน์สารคดี ประเพณีการตานขันข้าวแบบล้านนา โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีการตานขันข้าวแบบล้านนาสร้างความรู้ความเข้าใจสำหรับผู้รับชมนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องเพื่อหาคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี

1.1 วิเคราะห์เนื้อหาโดยเนื้อเรื่อง และศึกษาทฤษฎีการสร้างแบบประเมินจากเอกสาร และตำราต่างๆ เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย

1.2 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุง ด้านเนื้อหา และด้านความเหมาะสม ของภาษาที่ใช้

1.3 นำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือเพื่อนำไปใช้ในการประเมินคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านเทคนิค

2. แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ แบบปรนัยเลือกตอบ (multiple choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

2.1 วิเคราะห์เนื้อหาโดยเนื้อเรื่องศึกษาทฤษฎีการออกแบบ และการสร้างแบบทดสอบ จากเอกสาร และตำรา เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย แบบปรนัยเลือกตอบ (multiple choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

2.2 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะ ด้านเนื้อหาและด้านความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ วิเคราะห์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2.3 นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ มาปรับปรุงแก้ไข เครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองย่อย 10 คน และกลุ่มตัวอย่าง 30 คน

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ชมหลังรับชมวีดิทัศน์สารคดีจำนวน 12 ข้อ

3.1 วิเคราะห์เนื้อหา โดยเนื้อเรื่อง ศักยภาพปฏิบัติการออกแบบ และการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร และตำราต่างๆ เพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย

3.2 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ ด้านเนื้อหา คำถามที่ใช้ในแบบสอบถามความคิดเห็น และด้านความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

3.3 นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ มาปรับปรุงแก้ไข เครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สมบูรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความพึงพอใจต่อวีดิทัศน์สารคดี แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้ระยะเวลา 1 ปี ตามลำดับดังนี้

1. วางแผนติดต่อผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และด้านเทคนิค เพื่อขอประเมินคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี
2. ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อขอออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี
3. นำแบบประเมินคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดีไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และด้านเทคนิค ประเมินเพื่อหาคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี
4. นำข้อมูลที่ได้ไปใช้คำนวณและวิเคราะห์ค่าทางสถิติ
5. ติดต่อประสานงานสถานที่ทดลองสื่อ ที่ศาลาการเปรียญวัดทิพวนาราม ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
6. ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อออกหนังสือขออนุญาตใช้สถานที่เพื่อทดสอบสื่อวีดิทัศน์สารคดี
7. นำสื่อวีดิทัศน์สารคดี ไปใช้กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยดำเนินการขอใช้ศาลาการเปรียญ วัดทิพวนาราม ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ช่วงเวลาระหว่าง 13.00 น. – 15.00 น. โดยก่อนรับชมสื่อวีดิทัศน์สารคดีให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนรับชมสื่อ หลังจากนั้นให้ชมวีดิทัศน์สารคดี ประเพณีการตามันข้าวแบบล้านนา ความยาว 16 นาที

8. เมื่อรับชมสื่อวีดิทัศน์สารคดี ประเพณีการตักน้ำขึ้นข้าวแบบล้านนา จบลง ได้ให้ชาวบ้านกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบหลังจากรับชมสื่อวีดิทัศน์สารคดี และนำแบบประเมินความพึงพอใจสอบถามชาวบ้านกลุ่มตัวอย่าง

9. นำข้อมูลที่ได้ไปใช้คำนวณและวิเคราะห์ค่าทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ประเมินคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี เรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการตักน้ำขึ้นข้าวแบบ ล้านนา โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่

เหมาะสมดีมาก	5	คะแนน
เหมาะสมดี	4	คะแนน
เหมาะสมปานกลาง	3	คะแนน
เหมาะสมน้อย	2	คะแนน
เหมาะสมน้อยที่สุด	1	คะแนน

นำไปเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดี โดยผู้เชี่ยวชาญ

หัวข้อประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ						\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	คนที่								
	1	2	3	4	5	6			
1 ด้านเนื้อหาและการลำดับเรื่อง	4.75	4.50	5.00	4.25	5.00	5.00	4.92	0.46	ระดับดีมาก
2 ด้านภาพ	5.00	4.25	4.75	4.50	5.00	4.75	4.71	0.23	ระดับดีมาก
3 ด้านตัวอักษร	5.00	4.75	4.75	4.50	4.50	5.00	4.87	0.31	ระดับดีมาก
4 ด้านภาษา	5.00	5.00	4.75	4.75	5.00	5.00	4.92	0.20	ระดับดีมาก
5 ด้านเสียง	5.00	4.75	5.00	4.25	5.00	5.00	4.83	0.33	ระดับดีมาก
6 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	5.00	4.67	5.00	5.00	5.00	5.00	4.94	0.14	ระดับดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.96	4.65	4.87	4.52	4.91	4.96	4.81	0.18	ระดับดีมาก

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าคุณภาพของวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการตักน้ำขึ้นข้าวแบบล้านนา โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.81$, $S.D. = 0.18$) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อยพบว่า คุณภาพด้านที่มากที่สุดคือ ด้านที่ 6 ประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}=4.94$, $S.D. = 0.14$) รองลงมาคือด้านที่ 1 เนื้อหา ($\bar{X}=4.92$, $S.D. = 0.46$) ด้านที่ 4 ภาษา ($\bar{X}=4.92$, $S.D. = 0.20$) และน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 2 ภาพ ($\bar{X}=4.71$, $S.D. = 0.23$) ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์วัดผลความรู้ความเข้าใจของวิดิทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณี การदानขันข้าวแบบล้านนา โดยหาค่าสถิติของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อน และหลังรับชมวิดิทัศน์สารคดี โดยใช้ (efficiency index: E.I.) แล้วนำข้อมูลการทดสอบคะแนนก่อนรับชมวิดิทัศน์สารคดี และคะแนนการทดสอบหลังรับชมวิดิทัศน์สารคดี มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผล (efficiency index : E.I.) สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิผลความรู้ความเข้าใจวิดิทัศน์สารคดีตามวิธีการของกูคแมน และชไนเคอร์ (Goodman, Fletcher and Schneider, 1980)

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบดัชนีประสิทธิผลความรู้ความเข้าใจของวิดิทัศน์สารคดี

จำนวนผู้รับชมวิดิทัศน์สารคดี	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน		ดัชนี E.I.	ร้อยละ
		ก่อนชมสารคดี	หลังชมสารคดี		
30	600	279	508	0.7134	71.34

จากตารางที่ 3 พบว่า ดัชนีประสิทธิผลความรู้ความเข้าใจของวิดิทัศน์สารคดีก่อนและหลังรับชมพบว่ามีค่าเท่ากับ 0.7134 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 0.7134 คิดเป็นร้อยละ 71.34

3. การวิเคราะห์หาค่าความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อวิดิทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) แล้วนำค่าไปเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546)

ตารางที่ 4 แสดงผลความพึงพอใจที่มีต่อวิดิทัศน์สารคดี

หัวข้อประเมิน	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	การแปลผล
	5	4	3	2	1			
1. เนื้อหาที่มีความชัดเจนดำเนินเรื่องอย่างต่อเนื่อง	25	5				4.83	0.34	พึงพอใจมากที่สุด
2. การดำเนินเรื่องกระชับน่าสนใจ	25	3	2			4.77	0.51	พึงพอใจมากที่สุด
3. ภาพมีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง	25	5				4.83	0.34	พึงพอใจมากที่สุด
4. ตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสมกับวิดิทัศน์สารคดี	26	3	1			4.83	0.41	พึงพอใจมากที่สุด
5. สีตัวอักษรมีความชัดเจน	27	2	1			4.83	0.41	พึงพอใจมากที่สุด

ตารางที่ 4 (ต่อ)

หัวข้อประเมิน	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย \bar{X}	S.D.	การแปลผล
	5	4	3	2	1			
6. ภาษาที่ใช้สื่อความหมาย เข้าใจง่าย	24	4	2			4.73	0.52	พึงพอใจมากที่สุด
7. ใช้ภาษาได้เหมาะสม กับเนื้อหา	26	2	2			4.80	0.49	พึงพอใจมากที่สุด
8. เสียงดนตรีและเสียงประกอบ อื่นๆ ที่ใช้มีความเหมาะสม	26	4				4.87	0.31	พึงพอใจมากที่สุด
9. เสียงบรรยายมีความชัดเจน เหมาะสม	25	5				4.83	0.34	พึงพอใจมากที่สุด
10. เสียงและภาพมีความสอดคล้องกัน	25	5				4.83	0.34	พึงพอใจมากที่สุด
11. ระยะเวลาความยาวของ วีดิทัศน์สารคดี	15	9	6			4.30	0.71	พึงพอใจมาก
12. วีดิทัศน์สารคดีมีประโยชน์ ควรค่าแก่การเรียนรู้	26	4				4.87	0.31	พึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม						4.78	0.42	พึงพอใจมากที่สุด

จากตารางที่ 4 ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อวีดิทัศน์สารคดี โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, $S.D. = 0.42$) ถ้าพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อยพบว่าความพึงพอใจมากที่สุด คือข้อ 8 เสียงดนตรีและเสียงประกอบอื่นๆ ที่ใช้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.87$, $S.D. = 0.31$) และข้อ 12 วีดิทัศน์สารคดีมีประโยชน์ควรค่าแก่การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.87$, $S.D. = 0.31$) รองลงมาคือข้อ 1 เนื้อหาที่มีความชัดเจนดำเนินเรื่องอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.83$, $S.D. = 0.34$) ข้อ 3 ภาพมีความเหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ($\bar{X} = 4.83$, $S.D. = 0.34$) ข้อ 4 ตัวอักษรที่ใช้มีความเหมาะสมกับวีดิทัศน์สารคดี ($\bar{X} = 4.83$, $S.D. = 0.41$) ข้อ 9 เสียงบรรยายมีความชัดเจน เหมาะสม ($\bar{X} = 4.83$, $S.D. = 0.34$) และข้อ 10 เสียงและภาพมีความสอดคล้องกัน ($\bar{X} = 4.83$, $S.D. = 0.34$) และน้อยที่สุดคือข้อ 11 ระยะเวลาความยาวของวีดิทัศน์สารคดี ($\bar{X} = 4.30$, $S.D. = 0.71$) ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

1. คุณภาพของวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการตานขันข้าวแบบล้านนา โดยใช้เกณฑ์ 5 ระดับ พบว่า มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.81 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.18 ซึ่งผลที่ได้มีคุณภาพสูงกว่าสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ คือ สมมุติฐานข้อที่ 1 ได้วีดิทัศน์สารคดีเรื่อง

ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา ที่ผ่านการประเมินคุณภาพทั้งด้านเนื้อหาและด้านเทคนิคในระดับ มาก

2. ความรู้ความเข้าใจของวิทยุทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา โดยใช้การหาค่าดัชนีความรู้ความเข้าใจ E.I. (effectiveness index) จากแบบทดสอบแบบปรนัยเลือกตอบ (multiple choice) 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ พบว่า ดัชนีความรู้ความเข้าใจของวิทยุทัศน์สารคดีก่อนและหลังรับชมมีค่าเท่ากับ 0.7134 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 0.7134 คิดเป็นร้อยละ 71.34 เป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 2 ชาวชุมชน ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ หลังชมวิทยุทัศน์มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนาเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนชมวิทยุทัศน์

3. ความพึงพอใจของผู้ชมหลังการรับชมวิทยุทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา โดยใช้เกณฑ์ 5 ระดับ พบว่า มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 4.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.42 ซึ่งผลที่ได้มีระดับความพึงพอใจสูงกว่าสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ คือ สมมุติฐานข้อที่ 3 ชาวชุมชน ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีความพึงพอใจต่อวิทยุทัศน์ในระดับ มาก

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณภาพของวิทยุทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา จากผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน แบ่งเป็นการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา และด้านเทคนิค พบว่า คุณภาพโดยรวมของวิทยุทัศน์สารคดี อยู่ในระดับดีมาก (\bar{X} = 4.81, S.D. = 0.18) ซึ่งได้ผลการประเมินมาจากการตอบแบบประเมินคุณภาพของวิทยุทัศน์สารคดีที่ได้สร้างขึ้น โดยสร้างเป็นคำถามให้เลือกตอบ สอบถามความคิดเห็นของทรงคุณวุฒิ ในด้านเนื้อหาและการดำเนินเรื่อง ด้านภาพ ด้านตัวอักษร ด้านภาษา ด้านเสียง และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า วิทยุทัศน์สารคดีมีเนื้อหาที่ง่ายต่อการเรียนรู้ เนื่องจากได้มีการนำเอาประเพณีล้านนามาถ่ายทอดเป็นวิทยุทัศน์สารคดี ซึ่งในเทศกาลต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีประเพณีการदानขันข้าวทุกแบบ ทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ (ประทีน คล้ายนาค, 2545) กล่าวว่า คำว่า “วิทยุทัศน์” (video) ตามความหมายทางเทคนิค จะหมายถึงการส่งผ่านสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ของภาพและเสียง จากกล้องหรือจากเครื่องบันทึกเทป วิทยุทัศน์ยังมีการใช้เทคนิคการนำเสนอที่หลากหลายทำให้เกิดความน่าสนใจในวิทยุทัศน์ และยังมีกรเลือกใช้เสียงที่เหมาะสมกับวิทยุทัศน์ ทำให้วิทยุทัศน์สารคดีเรื่อง ภูมิปัญญาประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา มีคุณภาพอยู่ในระดับที่ดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับ (วิภา อุดมจันทร์, 2544) ได้กล่าวว่า ในการผลิตวิทยุทัศน์ ได้ทั้งหมด ผู้ผลิตต้องมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อการสอน เพื่อแจ้งข่าวสาร เพื่อบันทึกเหตุการณ์ และเพื่อความเพลิดเพลิน ซึ่งจากการได้กำหนดวัตถุประสงค์จะทำให้กลุ่มเป้าหมาย หรือผู้รับชมเข้าใจรับรู้อะไรได้ง่ายพร้อมนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

2. ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจก่อน และหลังรับชมวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณี การदानขันข้าวแบบล้านนา จากการทดลองสื่อวีดิทัศน์สารคดีกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังรับชมวีดิทัศน์สารคดี ซึ่งสร้างเป็นข้อคำถามให้เลือกตอบ ทดสอบกับซึ่งเป็นชาวบ้านที่ไปทำบุญที่วัดทิพวนาราม ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน คณะเพศ คละอายุ ชายอายุระหว่าง 18-70 ปี หญิงอายุระหว่าง 15-60 ปี โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งใช้การหาค่าดัชนีประสิทธิผล E.I. (effectiveness index) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจ ในการนำความรู้ความเข้าใจในประเพณีการदानขันข้าวนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เพิ่มมากขึ้น มีค่าเท่ากับ 0.7134 คิดเป็นร้อยละ 71.34 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เสกศิลป์ จิตตกิจ, 2552) ได้ศึกษาการผลิตสื่อวีดิทัศน์ต้นแบบสารคดีเรื่อง ผีพรหมสถริกับการสูบบุหรี่ เพื่อใช้สื่อวีดิทัศน์สารคดีเป็นแนวทางในการเผยแพร่ความรู้ และสร้างทัศนคติเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ ต่อผีพรหมของผู้หญิงกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกับโทษของบุหรี่ที่มีต่อผีพรหมเพิ่ม มากขึ้น

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจภายหลังรับชมวีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการदान ขันข้าวแบบล้านนา กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวบ้านที่ไปทำบุญที่วัดทิพวนาราม ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน คณะเพศ คละอายุ ชายอายุระหว่าง 18-70 ปี หญิงอายุระหว่าง 15-60 ปี โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจภายหลังรับชมวีดิทัศน์ สารคดี ซึ่งสร้างเป็นคำถามให้เลือกตอบ พบว่าความพึงพอใจภายหลังรับชมวีดิทัศน์สารคดีอยู่ในระดับ พึงพอใจมากที่สุด (\bar{X}) = 4.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.42 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปรมาภรณ์ มาเทพ, 2551) ได้ศึกษาการพัฒนาสื่อการ์ตูนมัลติมีเดียสำหรับสอนวิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง หลักกรรม เพื่อพัฒนาสื่อการสอนให้มีความน่าสนใจใช้แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกและมัลติมีเดีย รูปแบบของตัวการ์ตูน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนต่างมีความชื่นชอบพึงพอใจที่มีต่อสื่อในระดับพึงพอใจมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปจรรย์ แสงแก้ว, 2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วีดิทัศน์สารคดีตามรอยพระพุทธเจ้ากับความเชื่ออันประสูติ ของพระพุทธเจ้าของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร” เพื่อศึกษาลักษณะประชากรที่รับชมวีดิทัศน์สารคดีตามรอยพระพุทธเจ้า ประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ และมีความคิดเห็นว่าวีดิทัศน์สารคดีสามารถเข้าไปช่วยสร้างความเข้าใจให้ความรู้แก่เยาวชนเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปใช้

1.1 วีดิทัศน์สารคดีเรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา นำเสนอเฉพาะพิธีกรรมเทศกาลที่สำคัญของชาวล้านนาของภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งการนำไปใช้เพื่อการเรียนรู้ ผู้นำไปใช้อาจจะหาข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากนี้ เพื่อเสริมความเข้าใจในเนื้อหาให้เพิ่มมากขึ้น

1.2 ในการนำวิถีทัศนศาสตร์เรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา ไปใช้นั้น ควรจะมีอุปกรณ์ที่สามารถใช้เปิดไฟล์ของสื่อสารคดีได้ ซึ่งไฟล์ที่ใช้ในสื่อสารคดีนี้เป็นไฟล์รูปแบบที่สามารถเปิดได้กับเครื่องเล่นวีดีโอ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และเครื่องคอมพิวเตอร์

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

2.1 การออกแบบวิถีทัศนศาสตร์เรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา เป็นการกล่าวถึงประเพณีล้านนาของภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยโดยรวม ซึ่งประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนามีหลากหลายพิธีกรรมและหลากหลายเทศกาล เพื่อให้สามารถนำเสนอรายละเอียดได้มากขึ้น อาจจะมีการแบ่งวิถีทัศนศาสตร์ออกเป็นตอนๆ เพื่อจะได้นำเสนอในรายละเอียดในแต่ละตอนได้มากยิ่งขึ้น

2.2 การออกแบบวิถีทัศนศาสตร์เรื่อง ประเพณีการदानขันข้าวแบบล้านนา ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาเฉพาะเรื่องของการทำบุญถวายทานในแต่ละภาคของประเทศไทย เพื่อให้ผู้รับชมได้มีความรู้ความเข้าใจประเพณีทำบุญถวายทานของแต่ละภาคได้อย่างชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

รายการอ้างอิง

กัศมา กาซ็อน และคณะ (2551) *การปรับประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน กรณีการนวดผ่อนคลาย*

ใน *ธุรกิจบ้านพัก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. เชียงราย : แบบชุมชนมีส่วนร่วม ของศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพชาวเขา. เด่นดาว ศิลปานนท์ (2553) *แกะรอยพระมาลัย*. กรุงเทพฯ : มิวเซียมเพลส.

ถวัลย์ มาศจรัส (2545) *สารคดีและการเขียนสารคดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธารอักษร.

นภาพรณี อัจฉริยะกุล และพิไลพรรณ ปุกหุด (2544) *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการรายการวิทยุโทรทัศน์หน่วยที่ 8-15*.

นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

นครินทร์ รอดพุด (2550) *การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนการสอน : กรณีศึกษาเมนูอาหารจากถั่วเหลืองคุณค่าและการผลิต*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด (2546) *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.

ปาจริย์ แสงแก้ว (2551) *วิถีทัศนศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้ากับความเชื่อเรื่องถิ่นประสูติของพระพุทธเจ้าของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประทีน คล้ายนาค (2545) *การผลิตรายการโทรทัศน์ทางการศึกษา*. นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เพิ่มพูน นันทขว้าง (2550) *ภาพยนตร์สารคดีนำเสนอการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของชุมชน*

ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม. เชียงใหม่ : ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มาลี บุญสินพันธ์ (2535) *การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์*. กรุงเทพฯ : ประกายพริก.

มณี พยอมยงค์ (2548) *ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย*. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์.

วิจิตร ภักดีรัตน์ (2523) *วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์กับการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

วิภา อุตมฉันทน์ (2544) การผลิตสื่อโทรทัศน์และสื่อคอมพิวเตอร์ : กระบวนการสร้างสรรค์และเทคนิคการผลิต.

พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุงใหม่) กรุงเทพฯ : บั๊ก พอยท์.

วาสนา ขาวหา (2533) สื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ศรีเลา เกษพรหม (2544) ประเพณีคนเมือง. เชียงใหม่. นนทบุรี.

เสกศิลาปี จิตตกิจ (2552) การผลิตสื่อวีดิทัศน์ต้นแบบสารคดีเรื่องผิวพรรณสตรีกับการสูบบุหรี่. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.

สมภพ จันทนาคม (2542) การผลิตวีดิทัศน์เรื่อง พระอารามหลวงในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่สำหรับสำหรับ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทิพย์ กาญจนพันธุ์ (2541) สารนิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มศว ประสานมิตร.

สุธาวัลย์ ธรรมสังวาลย์ (2551) การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพื่อสร้างภาพลักษณ์หมู่บ้านบุญรงค์.

เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Goodman R.I., K.A. Fletcher and E.W. Schneider (1980) *The Effectiveness Index as Comparative Measure in Media*

Product Evaluation. Educational Technology.